

intenzivnih neokorporativizmov. Le-te je Stanojević klasificiral po Lehbruchovi "kumulativni lestvici", ki loči med šibkim, zmernim in močnim neokorporativizmom. Zato je za predmet natančnejše predstavitve izbral Veliko Britanijo in Italijo (šibki), Nemčijo (zmerni), ter Avstrijo in Švedsko (močni neokorporativizem). Zaradi upoštevanja pomembnosti je v vzorec vključena tudi Francija.

V zadnjem delu knjige avtor postavi za glavno temo razprave restrukturacijo industrijskih odnosov na Slovenskem. Zanj je bila Jugoslavija družba "realno eksistirajočega socializma" in v tej družbi je po njegovem obstajal razvit sistem industrijske demokracije, kar pomeni, da je bilo samoupravljanje industrijska demokracija v "realno eksistirajočem socializmu". V drugem sklopu zadnjega dela avtor razpravlja o dereguliranem neokorporativizmu.

Preradnje poglavje se ukvarja z rekonstrukcijo levega korporativizma kot zgodovinskega ozadja aktualnih regulacij industrijskih odnosov na Slovenskem, saj je za Slovenijo značilno, da je s politično pluralizacijo dosegla temeljno predpostavko neokorporativizma, ki za ključni pogoj svojega delovanja vrednoti stabilno hegemonijo levosredinske stranke ali vsaj sodelovanje te stranke v relativno stabilni koaliciji. Pomemben rezultat razprave se nam razkrije v drugem delu knjige, kjer spoznajo, da evropskega modela industrijskih odnosov preprosto ni. Knjiga nam nazorno prikaže, da je neokorporativizem oblika interpretacije ekonomije in politike v kontekstu liberalne demokracije. Njegova določujoča značilnost so veliki civilnodružbeni interesi, ki se v obliki organiziranih ekonomskih interesih (dela in kapitala) vključujejo v procese oblikovanja in izvajanja vladnih gospodarskih in nacionalnih politik.

Sklep knjige nam ponuja ugotovitev, da je evropske regulacije industrijskih odnosov ob koncu 20. stoletja moč izraziti s konceptom dereguliranega neokorporativizma. Poleg tega pa nam razgalja še skupno integrativno točko evropskih družb, to je industrijska demokracija, na kateri bi bila mogoča konstrukcija "pozitivnega koncepta", nakakšne skupne oblike integracije, v katero se

deregulirani neokorporativizem izteka. Ta integracija pa, po Stanojevićem mnenju, izhaja iz demokratične procedure kot temeljnega mehanizma integracije na mikro ravni, zato lahko sklepamo, da na obzorje prihaja nova oblika integracije industrijskih odnosov, to je množični mikrokorporativizem.

Poleg izredne sistematičnosti in pojmovne ter strukturne dorečenosti, delo odlikujeta še sugestivnost, izredno izdelani in obdelani elementi znanstvene raziskave ter kontinuiranost pisanja, hkrati pa knjiga ohranja historično perspektivo in je socialno-politično aktualna, saj slovensko iskanje socialnega partnerstva in/ali sporazuma še zdaleč ni pri koncu. Knjiga brez dvoma nudi (vse)obsežen prikaz modelov industrijskih odnosov ob koncu 20. stoletja. Pričujoče delo je predvsem namenjeno strokovni javnosti ter študentom družboslovja, je res izjemen strokovno znanstveni produkt, prvi na področju sodobnih industrijskih odnosov, objavljen v Sloveniji.

Urban SUŠA

Volitve tako in drugače

Slavko Gaber, ur.

Volilni sistemi

Knjižna zbirka Krt, Ljubljana 1996, 362 str.

Po tem, ko so se v 80. letih volilni sistemi vrnilo na dnevni red političnih znanosti in bili v tem času osrednja tema množice (predvsem tujih) strokovnih del, smo z zbornikom *Volilni sistemi*, ki ga je uredil Slavko Gaber, končno tudi v slovensčini deležni rezultatov te "renesanse". Temu "zapoznelemu" interesu za formo, vsebino in proceduro volitev je nedvomno botrovala tudi dejanska situacija v slovenskem političnem sistemu (lahko rečemo, da gre za strankarsko tekmovalni pluralistični sistem). Vprašanja, povezana z efekti takšnih in drugačnih (proporčnih ali večinskih) volilnih sistemov, so namreč postala aktualna šele z vpeljavo konkurenčnih volitev v začetku 90-ih, razsežnosti tovrstnih dilem pa so še

najbolj očitne v letošnji predvolilni (predreferendumski) frenetičnosti, ki je zajela slovensko javnost. Slednja pa z izjemo redkih člankov domačih avtorjev skoraj nima razpoložljivih knjig, ki bi jih prijala v roke in v njih našla razgrnjene odgovore na vprašanja o razlikah med sorazmernimi in večinskimi sistemi, o različnih oblikah sorazmernega predstavnštva, od prevladujočih sistemov strankarskih list do sistemov "interesnega predstavnštva"; podobno velja tudi za mnoge podrobnosti, ki jih volilec ali volilka niti ne pozna - kvote, pragi, formule pretvorbe glasov v sedeže in podobno. In vendar predstavljajo volilni sistemi in zakoni, ki jih urejajo, velik del tistega, čemur pravimo demokracija. Poznavanje tehničnih, teoretskih in (nenazadnje) ideoloških volilnih podrobnosti ter *modus operandi* različnih sistemov pa je nujen pogoj za razpravo. Se zlasti, če upoštevamo, da imajo stranke in njihovi vodje pred očmi vselej tudi praktično politične posledice takšnega ali drugačnega volilnega sistema, predstavlja ta povsem politično vprašanje s političnimi posledicami. Tovrstna vprašanja pa se, vsaj v času turbulentnih pretvorb političnega sistema, postavijo pred nas, če nočemo postati žrtev manipulacij oziroma pomanjkanja informacij.

Zato bi veljalo pozdraviti izid zbornika, ki je izšel ob *uverturi* v volilno kampanjo v Sloveniji in nam v ozadju tekstov o volilni kampanji in volilnem sistemu v Sloveniji podaja nekatere predloge za spremembe. Kljub temu pa je dejanska vključenost samega zbornika v volilno kampanjo le implicitna, spričo urednikove siceršnje aktivnosti. Ta nas v predstavitvenem besedilu, Predstavnštvo in demokracija, seznanja z zgodovinsko genezo predstavnštva naroda in volilnih sistemov. Pri tem se seveda naslanja predvsem na liberalne teoretike, ki so (filozofsko) osnovali predstavnštvo (liberalno) demokracijo takšno, kot jo poznamo danes. Ko so torej ideje Locka, Milla in Constanta postale resničnost in se je volilna pravica (raz)širila na večino prebivalstva, so postali pomembni tudi volilni sistemi, ki naj bi omogočili "pošteno glasovanje". Ti so se večinoma izkristalizirali že v prejšnjem oziroma na začetku tega stoletja in po drugi

svetovni vojni postali predmet različni študij o vplivu volilnih sistemov na polje politike (tako na stranke, njihovo strukturo in število, kot tudi na strukture političnega v širšem pomenu besede). Tovrstne študije pa so hkrati vsebina obravnavane knjige, razdeljene na štiri tematske sklope, ki obravnavajo različne vidike volilnih sistemov, od volilne zakonodaje do zastopanosti manjšin in volilne kampanje ter posebnega dela, ki obravnava situacijo v Sloveniji.

Uvodni del zbornika (Volilni zakoni in sistemi volitev) pojasnjuje nekatere temeljne pojme o sodobnih volilnih sistemih. Začenja se s prevodom poglavja iz prvega temeljnega dela s tega področja, *The Political Consequences of Electoral Laws*, v katerem Douglas Rae razloži pomen in vsebino najpomembnejših pojmov, povezanih z volilnimi sistemi. S tem, ko predstavi pomen volilnih spremenljivk, kot so glasovanje in vloga (vedenja) volilca, velikosti volilnih enot in volilne formule, predstavi razlike med formulo absolutne in relativne večine na eni ter formulo sorazmernega predstavnštva na drugi strani in ko razkrije specifičnosti volilnih zakonov in zakonov o volitvah, ki jih smatra za konstituente volilnega sistema, bralcu poda temeljno znanje, potrebno za razumevanje področja. Sledijo trije prevodi tekstov iz že omenjene renesanse volilnih sistemov v 80-ih. V prvem A. Lijphart predstavi rezultate primerjav volilnih sistemov v dvaindvajsetih demokracijah, obravnava glavne teorije o razmerju med volilnimi in strankarskimi sistemi in primerja volilne sisteme glede na njihovo težnjo, da dajajo sorazmerne ali nesorazmerne rezultate, zmanjšujejo efektivno število strank v parlamentu in prevajajo volilno relativno večino v parlamentarno absolutno večino. Richard S. Katz se v svojem tekstu ukvarja z znotrajstrankarskimi volitvami, Maurice Duverger pa po štiridesetih letih "pretehta" zaključke, do katerih je prišel po drugi svetovni vojni in ki so sicer poznani kot *Duvergerjev zakon*.

Drugi del zbornika govori o vplivih volilnih sistemov na zastopanost manjšin in žensk. Vernon Bogdanor in Vilma Rule v svojih prispevkih na podlagi primerjalnih analiz ugotavljata, da so manjšine in ženske

v vseh svetovnih parlamentih podpredstavljane. Kljub temu, da gre razloge za to iskati v različnih socialno in kulturno pogojenih determinantah, pa lahko njihove učinke neka družba zelo zmanjša ali poveča z uvajanjem določenega volilnega sistema. V kontekstu žensk in volitev pa Milica G. Antić predstavi situacijo v Sloveniji, za katero je značilno, da so bile na prvih večstrankarskih volitvah ženske "poražene", saj je njihov delež v parlamentu znatno upadel. Ob tem predlaga tudi določene rešitve, od strankarskih kvot, proporcionalnega sistema in same volilne zakonodaje, kar pa seveda zahteva predvsem čas in (samo)organizacijo.

Teksti o volilnih kampanjah, ki so tudi dobili mesto v tem zborniku, govorijo o zakonskih, finančnih, medijskih, javnomnenjskih in drugih značilnostih predvolilnih (strankarskih) aktivnosti v Nemčiji, Veliki Britaniji in skandinavskih državah. J. Šuštaršič pa poda zanimiv pogled na možnosti vlade, da s primerno gospodarsko politiko (v katero spada zniževanje davkov in podeljevanje transferjev različnim interesnim skupinam) izboljša svoj "rating".

Zadnji sklop prispevkov utegne biti najbolj zanimiv za bralce, ki knjige ne bodo brali iz študijskih namenov, temveč bolj informativno. V njem je namreč govor o volilnem sistemu v Sloveniji, kot ga vidijo avtorji različnih profesionalnih (in političnih) profilov. S. Gaber, ki *Zakonu o volitvah v državni zbor 1992* pripisuje velik pomen (postavlja ga takoj za ustavo in

ustavne zakone), pozitivno oceni sposobnost veljavnega sistema, da je ohranil stabilnost in relativno stopnjo sorazmernosti ter omejil možnosti za radikalne delitve političnega prostora. Kljub temu ugotavlja nekatere pomanjkljivosti in predlaga določene modifikacije veljavnega d'Hondtovega sistema delitve sedežev, spremembe pomena volilnih okrajev, predlaga uvedbo preferenčnega glasu in spremembe nekaterih tehničnih vidikov izpeljave volitev (volitve po pošti, prag za vstop v parlament in nižanje starostne meje za pridobitev volilne pravice). Prispevka T. Peršaka in C. Ribičiča se ukvarjata z vlogo strank v slovenskem predstavniškem sistemu in o vlogi, ki jo lahko ima osebnost kandidatov v takšnem sistemu. V zadnjem tekstu pa M. Golobič podrobno opiše obstoječi volilni sistem, utemelji razloge za odklone od proporcionalnosti in prikaže rezultate volitev leta 1992, kakor bi bili videti, če bi bil v veljavi kateri od drugih razpoložljivih sistemov.

Urednik je iz zelo različnih prispevkov, ki so poleg tega nastajali skozi daljše časovno obdobje, sestavil knjigo, ki predstavlja koherentno celoto. Že s svojim ustrojem pa nam zbornik nakazuje kompleksnost obravnavane tematike, ki presega zgolj legalno in tehnično izpeljavo volitev, ampak se ob tem dotika tudi širših družbenih oziroma političnih realnosti. O volilnih sistemih seveda še zdaleč ni vse povedano, je pa ta zbornik s prevodi, ki jih prinaša, zelo dobrodošel.